

MÚHELY

Névkezelési szabályok a magyar könyvtári feldolgozásban

1. Nevek a könyvtári munkafolyamatokban. A dokumentumoknak és a létrehozásukhoz kötődő adatoknak, továbbá az azokból eredeztethető információknak a tárolása, egységes feldolgozása, visszakereshetővé tétele a könyvtártudomány területén alapkövetelmény, melynek egységesen kell történnie, függetlenül a feldolgozás, az adatbázisba vétel helyétől, idejétől és a feldolgozást végző személyétől. Ennek alapját egy egységes szabályrendszer teremti meg, amely állhat nemzetközi vagy magyar szabványokból és szabályzatokból, továbbá a rögzítés helyéül szolgáló adatbázisba beépített ellenőrző pontokból (például kötelezően kitöltendő mezőkből; ún. háttértáblából beemelő, egységesített formájú és felépítésű információkból). Az egységes feldolgozás alapja emellett az egyértelműen megfogalmazott és következetesen használt terminológia.

A könyvtári munkafolyamatok során a dokumentumok feldolgozásakor, a hazai vagy külföldi adatbázisokba való felvételkor, illetve a publikálással foglalkozó szerzők adatbázisokbeli személyes profiljainak kialakításakor a rögzítendő tulajdonnevek egy része kötött, szabványok és helyi szabályzatok által meghatározott. Emellett azonban a gyűjtemény vagy a feltárás mélységétől függően lehetőség nyílik további adatok felvételére is. A modern kiadványok esetében, továbbá az online adatbázisokban általában kötelezően rögzítendő, a visszakeresést egyértelműen biztosító névtípusok közé tartozik a szerzőség (személynév vagy testületi név), a kiadási hely (földrajzi név), a „róla szól” tartalmi mezők (köztük személy- és földrajzi nevek is), a rendezvénynevek és a testületi nevek. A mélyebb, több ismervre fókuszáló feltárásakor, például a digitalizált régi állományok feldolgozásakor a könyvtári leírásban feltüntethető a szövegben előforduló összes személynév és földrajzi név, míg például a nemzetközi online teljes szövegű vagy citációs adatbázisokban a szerző intézménye is, illetve bármilyen, a felhasználói kör számára fontos tulajdonnév.

A könyvtártudomány területén mindezekkel összhangban névkezelési szempontból három területet különböztethetünk meg:

1. Könyvtári feldolgozás integrált könyvtári rendszerben¹ (a továbbiakban: IKR).
2. Adatbázis-építések:
 - névterek,
 - adatbázisok (teljes szövegű és bibliográfiai adatbázisok, repozitóriumok).
3. Kutatói, személyi adatbázisok.

¹ A továbbiakban az elektronikus katalógusokban készített formai feltárásból vett példákkal dolgozom, de a ma már egyre ritkább hagyományos, cédulákon történő, azaz papíralapú feldolgozásra ugyanezek a szabványok és szabályok vonatkoznak.

E tanulmány keretein belül az első területtel, a dokumentumok integrált könyvtári rendszerben történő feldolgozásának szabályaival foglalkozom.

2. Könyvtári feldolgozás IKR-ben. Az integrált könyvtári rendszer olyan szoftver, amely modulokból épül fel (katalogizáló, kölcsönző, periodika, állománygyarapodási, Online Public Access Catalog – OPAC, adminisztrációs és statisztikai), és ahol a felvett adatok a többi modulban is felhasználhatók (bővebben l. HORVÁTH 2005). Az IKR-ek között kapcsolatok kiépíthetők, a leírások egymástól átvehetők. Ez a klasszikus értelemben vett online könyvtári katalógus, amely csak bibliográfiai leírásokat (rekordokat) tartalmaz, teljes szövegeket nem tárol. Ilyen például az Országos Széchényi Könyvtárban a NEKTAR, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtáraiban és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen az Aleph, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a Corvina, az iskolai könyvtárakban pedig a SZIKLA vagy a Szirén.

A könyvtári leírás egy IKR-ben mindig a nyomtatott vagy kéziratos dokumentum, illetve eredeti elektronikus változat (pl. e-könyvek) alapján készül. A feldolgozás szabályai értelmében megkülönböztetjük az ún. leírási és besorolási részt, tehát a dokumentumon szereplő forma és az egységesített névalak egyaránt feltüntetendő kettősét. Ezt a filológiai pontosság mellett a visszakereshetőség biztosítása is indokolja: a név a kiadványon feltüntetett formában is megtalálható legyen, de az adott szerzőhöz kötődő művek a névformától függetlenül, egy központi alakhoz kötve is hozzáférhetővé váljanak (bővebben l. RÁCZ 2003). A könyvtári feldolgozás során a leírásba felveendő tulajdonnevek egyértelműen azonosítottak, jellemzően egy-egy háttértáblából, a típusuknak megfelelő, egységes és egy szabályzat által meghatározott formában emelhetők be. Ennek köszönhetően a személy- és földrajzi nevek, a rendezvény- és testületi nevek szabályos feldolgozás esetén csak egyszer szerepelnek a rendszerben, s az az egy, ún. authority rekord jelenik meg az összes dokumentumnak (régie és modern könyveknek, kisnyomtatványoknak, folyóiratoknak, analitikáknak, kéziratoknak stb.) az egyértelmű visszakeresést biztosító ún. besorolási adataiban (míg a leírás egyes mezőibe a dokumentumon szereplő forma is bekezdhető).

Az adott országban, illetve könyvtárban követendő formai feldolgozás módját szabványok és szabályzatok (pl. MEZŐ – SÁNDOR – SZÉKELYNÉ TÖRÖK 2011, GYURICZA–KASZA 2017, ASZALÓS et al. szerk. 2018), valamint a könyvtár által használt katalogizálási rendszer határozza meg. A helyi szabályzatok létrehozását a szabványok avulása és ezzel összhangban az azokat országos vagy nemzetközi szinten karbantartó intézmény(ek) esetleges lassabb reakcióideje is szükségessé teszi.

Magyarországon könyvtári feldolgozási szabványok és szabályzatok sora foglalkozik a munkafolyamatok szabályozásával. A tulajdonnevek kezelését elsősorban az 1. MSZ 3440-1:1983 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Fogalommeghatározások; 2. MSZ 3440-2:1979 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Személyek nevei; 3. MSZ 3440-3:1983 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Testületek neve; 4. MSZ 3440-4:1986 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Címek és az 5. KSZ/5:2005 = Földrajzi nevek, [!] mint adatbázisrekordok tárgyi hozzáférési pontjai (korábban: MSZ 3440-5:1979 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Földrajzi nevek) határozzák meg.

1. ábra: Személynevek authority rekordjai²

Kovács Abigail, Csonka-	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Ábrahám (1971-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ádám	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ádám (1994-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Adél	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Adrián	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Adrien	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Adrien, Szőnyiné	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Adrien, Szűcsné	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Adrienn	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes (1919-1990)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes (1946-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes (1956-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes (1985-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes Andrea	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes, B	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes, Cs	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes, Czeglédiné	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes, Galla-	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágnes, Horváthné	ELTE Auth, 4001 , aab, UPD=Y
Kovács Agneta	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Agneta Patrícia	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ágoston	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ákos	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
Kovács Ákos (1943-)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y

A szabványokon, szabályzatokon kívül a választott katalogizálási rendszer is befolyásolhatja a könyvtári leírás módját. A nemzetközi szinten elterjedt, szabványos adatszereformátum a Machine Readable Cataloging (MARC), melynek a Magyarországon fellelhető két főbb formája a magyar jellegzetességekre szabott – de már nem karbantartott – HUNMARC, illetve a 21. századi kihívásoknak is megfelelő, amerikai és kanadai rendszerek összeolvadásából létrejött MARC21. Ez utóbbit használja például a The British Library, a Library of Congress, Magyarországon pedig a Magyar Tudományos Akadémia és több egyetem, köztük a Budapesti Corvinus Egyetem, a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem vagy a Szegedi Tudományegyetem könyvtára.

A MARC rendszerekben a dokumentumok egyes ismérvei (például a szerzőségi adatok, a címek, a kiadásra, tartalmi feltárássra vonatkozó információk vagy más írásrendszerű

² A katalogizáló modulból vett példák minden esetben az ELTE integrált könyvtári rendszeréből származnak.

kiadványok esetében a párhuzamos, multiscrypt leírások) mindig előre meghatározott helyre, egy háromjegyű számhoz kötve, majd indikátorokkal és almezőkkel tovább szűkítve kerülnek feldolgozásra. A dokumentumok leírásában ezzel összhangban a helyet és módot a használt MARC, a leírási formát a szabványok és szabályzatok határozzák meg. Tulajdonnevek elsősorban a következő MARC-mezőkben³ fordulhatnak elő:

- személynév: 100, 700, 800 (illetve 245 c almező: a dokumentumon szereplő forma)
- személynév tárgyszóként: 600
- testületi név: 110, 710, 810
- testületi név tárgyszóként: 610
- rendezvénynév: 111, 711, 811
- rendezvénynév tárgyszóként: 611
- egységesített címek: 130, 730, 240
- sorozati címek: 440, 830
- földrajzi tárgyszó: 651

2. ábra: Személy- és földrajzi nevek két MARC-rekordban

245	00	a	Utopias and dystopias in the fiction of H. G. Wells and William Morris
		b	landscape and space
		c	ed. by Emelyne Godfrey
260		a	London
		b	Palgrave Macmillan
		c	cop. 2016
300		a	XVIII, 282 p.
		c	22 cm
504		a	Bibliogr.: p. 257-274.
600	14	a	Wells, Herbert George
		d	1866-1946
600	14	a	Morris, William
		d	1834-1896
650	04	a	utópia
		x	irodalmi ábrázolás
		x	műelemzés
650	04	a	disztópia
		x	irodalmi ábrázolás
		x	műelemzés
650	04	a	angol irodalom
		x	próza
		y	19-20. sz.
		x	irodalomtörténet
653		a	tanulmányok
700	1	a	Godfrey, Emelyne
		e	szerk.
740	0	a	Utopias & dystopias in the fiction of H. G. Wells and William Morris
850		a	B2

³ Az integrált könyvtári rendszerből vett példák a továbbiakban a MARC21-típusú feldolgozási rendszer szabályait követik.

LDR	—	—	^^^^nam^a22^^^^^c^4500
001	—	—	000800813
005	—	—	20130312123617.0
008	—	—	130307s2013^^^^hu^a^^^^^^^^^^^^000^0^hun^d
020	—	a	978-963-9985-41-4
040	—	a	ELTE
041	0	a	hun
080	—	a	914.10-21London(036)
100	1	a	Neményi Ninon
245	11	a	"Londonban, hej, van számos utca..."
		b	az angol főváros rejtelsei
		c	Neményi Ninon ; Sárközi Mátyás rajzaival
250	—	a	2. kiad.
260	—	a	Budapest
		b	Kortárs
		c	2013
300	—	a	237 p.
		b	ill.
		c	24 cm
490	1	a	Phoenix könyvek
		x	1419-8428
651	4	a	London
		x	helytörténet
651	4	a	London
		x	útkönyv
700	1	a	Sárközi Mátyás
		d	1937-
		e	ill.
830	0	a	Phoenix könyvek
850	—	a	B2
925	—	a	Feltöltve
OWN	—	a	PUBLIC

2.1. Személynevek feldolgozásának jellemzői. A személynevek feldolgozását az MSZ 3440-2:1979 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Személyek nevei című, 1980-ban megjelent magyar szabvány határozza meg. A személynevekre alkalmazott terminológia szerint az egységesített név a kitüntetett névforma, amely áll a rendszőből (a megnevezettet elsődlegesen azonosító elemből, amely alapján például a betűrendbe tétel is történik), az esetleges egyéb névelemekből és a kiegészítő adatokból.

Az egységesített névalak meghatározásában elsődleges a nemzeti hovatartozásnak megfelelő bibliográfiai gyakorlat szerinti névalak. Ha többféle névváltozat is előfordul, a következő sorrendben kell az egységesített névalakot meghatározni: 1. az elsődleges szerinti (a nemzeti hovatartozásnak megfelelő bibliográfiai gyakorlat), 2. az utolsóként használt, 3. ha ilyen nem állapítható meg, a bibliográfiákban elsőként előforduló névváltozat használandó. Az egységesített név megválasztásakor mellőzött alakokról utalókat kell készíteni. A következő példában a személynév a 100-as mezőbe kerül, utalója a 400-asba.

Az utánuk következő 1-es egy ún. első indikátor (jelentése: 'egy és több elemű család-név'), a szabályok szerint a nevet tartalmazó almező kódja *a* ('személynév'), a születési idő pedig egy *d* jelű almezőbe kerül ('kiegészítő adat: kronologikus, életrajzi').

3. ábra: Személynév utalója

1001	a Adamikné Jászó Anna d 1942-
4001	a Jászó Anna, Adamikné
4001	a Adamik Tamásné Jászó Anna
4001	a Adamik Tamásné
4001	a Adamikné

Alapszabály, hogy a nevet toldalék nélkül, egyes számban kell felvenni, a rendsző első szavát nagybetűvel kezdve, a többbit pedig a nemzeti hovatartozásnak megfelelő helyesírási szabályok szerint feltüntetve. A besorolási adatban római szám kizárólag az uralkodók és pápák sorszámaként jelenhet meg, míg az életrajzi dátumokat arabbal kell írni. Például: *Pál (pápa) II. (1417–1471)*. A sorrendi szabályok szerint mindig a rendszónak minősülő elem áll elől (jellemzően a családnév), az egyéb névelemek és a kiegészítő adatok utána következnek, szükség szerint vesszővel elválasztva.

Nem tartoznak az egységesített névhez a megszólításokban használt névkiegészítők (pl. *Mr.*); a kitüntetető címek (pl. *kiváló művész*); a képzettséget, tudományos fokozatot jelölő elemek (pl. *dr.*, *prof.*); a nemesi nevek és címek (pl. *gróf*); a foglalkozásra, tevékenységi körre, betöltött méltóságra utaló kifejezések (kivétel: uralkodók, egyházi méltóságok és bibliai személyek); a származási vagy működési hely, továbbá a munkahely megnevezése.

Ha a személy nem a teljes nevében, hanem egy rövidített vagy rövidebb formában vált ismertté, ez utóbbi lesz az egységesített névalakja. Például: *Lakatos Ilona, P.*; utaló: *Pállné Lakatos Ilona*.

Külföldi neveknél a rendszónak minősülő elem áll elől (jellemzően a családnév), a többi a névrendszernek megfelelően utána, szükség szerint vesszővel elválasztva. Például: *Miller, Arthur (1915–2005)*.

Amennyiben a nemzeti hovatartozásnak megfelelő bibliográfiai gyakorlat szerinti névalak nem latin betűs, a nevet és az esetleges kiegészítő adatokat transliterálással át kell átírni, továbbá szükség esetén utaló is készíthető. Például: *路遥 (1949–1992)* helyett: *Lu Yao (1949–1992)*.

Amennyiben egynél több elemből áll a családnév, az egységet összetett családnévnek nevezzük. Ezek a részek együttesen alkotják a rendszót, függetlenül az esetleges összekapcsoló írásjelek (például kötőjel) meglététől vagy hiányától, de a többedik elemről utaló készíthető. Például: *Káldy-Nagy Gyula (1927–2011)*; utaló: *Nagy Gyula, Káldy- (1927–2011)*. Amennyiben a szerző kifejezetten az egyik névformával vált ismertté, az lesz a rendszó, a másiktól utaló készül. Ehhez hasonló, ha a személy az egyik névelemet nem használta, vagy betűvel rövidítette; ekkor a rövidebb alak lesz a rendszó, a teljes névről pedig utaló készíthető. Például: *Fülöp Ágnes, B.*; utaló: *Bakosné Fülöp Ágnes*.

Házassági nevek esetében többféle módon határozható meg az egységesített névalak. Ha a férj családnéve + a feleség keresztnéve forma használatos, az lesz a rendszó, a születési névről pedig utaló készíthető. Például: *Horváth Éva*, utaló: *Borsodi Éva*. Amennyiben a

férj *-né* képzős családnévéből és a feleség születési nevéből álló forma használatos, a személynév összetett családnévesként kezelendő, és együttes rendszó készül, míg a további alakokról utaló készíthető. Például: *Déryné Széppataki Róza (1793–1872)*, 1. utaló: *Széppataki Róza, Déryné (1793–1872)*, 2. utaló: *Déry Istvánné Széppataki-Schenbach Róza (1793–1872)*. Ha a férj teljes neve + a feleség születési neve forma használatos, az egész rendszónak tekintendő, de az egyes változatokról utaló készíthető. Például: *Kovács Jánosné Szoboszlai Éva*, 1. utaló: *Szoboszlai Éva*, 2. utaló: *Szoboszlai Éva, Kovács Jánosné*.

A magyar szabvány történelmi névhasználatnak nevezi az ún. „modern névhasználat” (azaz családnév és keresztnév kötelező együttese) előtti korokban, illetve az e szempontból átmeneti (a családnév esetleges meglétével jellemezhető) korszakban született művekhez kötődő névformákat. Történelmi névhasználat esetén a rendszó elsősorban a családnév, ha van. Ha nincs, az egyénnév vagy állandósult melléknév lesz, amennyiben a névviselő nemzeti hovatarozásának megfelelő bibliográfiai gyakorlat úgy tartja számon. Ha pedig csak egy egyénnév ismert, az azonosításra alkalmas adatot kell közölni. Például: *Bálint (festő), (15. sz.)*. A leírásban elsődleges a transliterált (ókori rómaiaknál a latin) forma, a többiről utaló készíthető. A középkori és a „névhasználat szempontjából átmeneti korszakokban” éltek neveinél elsődleges a név nemzeti nyelvű alakja; kivéve, ha a működése során a nevet latin vagy görög nyelvű alakban használta, és a nemzeti bibliográfiai gyakorlat is úgy tartja számon. A további formákról utalók készíthetők. Például: *Janus Pannonius 1434–1472*; 1. utaló: *Csezmicei János*, 2. utaló: *Ianus Pannonius*, 3. utaló: *Jani Pannonii*.

Uralkodók és uralkodóházak tagjai esetében az egységesített névalak meghatározásakor a sorrend kötött: a rendszó az uralkodóként használt egyénnév, a kiegészítő adat a birodalom (ország, fejedelemség stb.) és a legmagasabb uralkodói méltóság megnevezése. Egyéb névelemként kell megadni az uralkodói sorszámot és az esetleges állandósult melléknevet. Például: *András (Magyarország: király), II.*, utaló: *Endre (Magyarország: király), II.* Ha az uralkodó működése folyamán több országban is betöltött vezetői posztot, a magyar vonatkozású lesz az elsődleges, a többiről utaló készül. Ha az uralkodói névként használt egyénnévnek nincs a leírás nyelvén megfeleltethető alakja, az eredeti nyelvű névforma lesz az egységesített név. Például: *Knut (Dánia: király), VI.*, utaló: *Kanut (Dánia: király), VI.* Az uralkodóházak tagjait működésük nyelvén kell leírni, a rendszó a nevük legismertebb eleme, majd a méltóság következik.

A vallási, egyházi neveket az uralkodói nevekkal megegyező logikai rend szerint kell rögzíteni az integrált könyvtári rendszerekben, és a polgári névről utalót kell készíteni. Például: *Benedek (pápa) XVI. (1927–)*, utaló: *Ratzinger, Joseph Aloisius (1927–)*. Szerzeteseknél kiegészítő névelemként jelenik meg a szerzetesrend. Például: *János (dommonkos) (13. sz. vége)*; vagy *Marcell (karmelita) (1887–1966)*, utaló: *Marton Boldizsár Marcell (1887–1966)*.

Az írói nevek, művésznevek és álnevek rögzítése annak függvényében döntendő el, hogy rendszeresen vagy csak alkalmilag használt névformáról van-e szó. Felvett néven kifejtett művészi tevékenység esetében az egységesített név az álnév lesz, a polgáriról utaló készíthető. Például: *Török Sophie*, 1. utaló: *Tanner Ilona*, 2. utaló: *Babits Mihályné*. Ha csak alkalmilag használt a szerző más nevet, a polgári név lesz az egységesített névforma, a másikból készül utaló. Például: *Babits Mihály*, utaló: *Tass József*.

Az azonos nevű személyek megkülönböztetése az egyértelmű azonosíthatóság érdekében feltétlenül szükséges. Ennek szellemében adható például *id.* (= idősebb) és *ifj.* (= ifjabb)

névelem, kiírható a születés és a halálozás éve, feltüntethető a nemesi előnév vagy a foglalkozás. Például: *Szabó István (1931–1976)*; *Szabó István (1938–) (filmrendező)*; *Szabó István, B. (1893–1976)*; *Szabó István (fizikus)*.

A következő példa bemutatja, milyen módon jelennek meg egy IKR háttértáblájában az egységesített szerzői névalakok. A lista authority rekordokat és utalókat egyaránt tartalmaz; az utóbbiak a jobb oldali egységben 4000-es jelzéssel (400: MARC hívójel, 0: indikátor) szerepelnek.

4. ábra: Személynevek megkülönböztetése

János Ernő (Szászország-Weimar: herceg) I. (1594-1626)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János Ernő (Szászország-Weimar: herceg) II. (1627-1683)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (érsek) (13. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (esperes) (14. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (Esztergom : érsek) (műk. 1205-1222)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János Éva	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
János Ferenc (királyi titkár) (15-16. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János fia Beke (14. sz)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Ferces (14. sz. első fele)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Jákó (Nagy-Mihályi) (15. sz)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Kemyn (14. sz)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Martin (14. sz)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Péter (13. sz)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János fia Péter (14. sz. második fele)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János (Franciaország: király) II. (Jó) (1319-1364)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János Frigyes, szász választófejedelem	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
János Frigyes (Szászország: választófejedelem) I. (1503-1554)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János Frigyes (Württemberg:) (herceg)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
János Frigyes (Württemberg: herceg) (1582-1628)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János Fülöp (Mainz: érsek) (Mainz: püspök) (1605-1673)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
János, Gebhard fia (13. sz. második fele)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János, Gelathus fia	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (Görlitz : gróf) (14. sz. második fele)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (gubernátor) (15. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János (Győr: főesperes) (13. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János György (Brandenburg: őrgróf) (1577-1624)	ELTE Auth, 4000 , aab, UPD=Y
János György (Brandenburg : választófejedelem) (1525-1598)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y
János, György fia (14. sz)	ELTE Auth, 1000 , aab, UPD=Y
János György II. (Szászország: herceg) (1613 - 1680)	ELTE Auth, 1001 , aab, UPD=Y

2.2. Földrajzi nevek feldolgozásának jellemzői. A földrajzi nevek feldolgozását a KSZ/5:2005 = Földrajzi nevek, mint adatbázisrekordok tárgyi hozzáférési pontjai című 2005-ös (korábban: MSZ 3440-5:1979 = A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Földrajzi nevek) magyar szabályzat határozza meg. A földrajzi nevek vonatkozó terminológia szerint az elsődleges névváltozat az ún. kitüntetett névforma, amely „valamely entitáshoz tartozó nevek közül az a névforma, amelyet elsődleges hozzáférési pontként választanak meg, illetve kiegészítő adatok hozzáadásával azzá tesznek” (KSZ/5:2005: 5). A rögzítendő neveket mindig az adott adatbázis (bibliográfia, katalógus stb.) által használt írásrendszerben

kell leírni, alanyesetben, a földrajzi névhez hivatalos elnevezése szerint nem tartozó toldalékok nélkül.

5. ábra: Az ún. földrajzi tárgyszók authority rekordjai

Bokhara	ELTE Auth, 4510 , bab, UPD=Y
Boldogasszonyfalva -- (korábban)	ELTE Auth, 451 , bab, UPD=Y
Boldogfa -- helytörténet	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bolívia	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolívia -- bibliográfia	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bolívia -- honismeret	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolívia -- útleírás	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bologna	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bologna -- egyetemi könyvtár	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bologna -- helytörténet -- 14. sz. -- forrás	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bologna -- helytörténet -- 16-18. sz. -- adattár	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bologna -- honismeret	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bologna -- nyomdahely	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bologna története -- Kr. e. 8. sz.-ig	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolognai Appeninek	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolton (Greater Manchester, England)	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bolton (Greater Manchester, England) -- History	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolton -- helytörténet	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bóly	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bóly (Baranya megye)	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bóly -- helytörténet	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolyok -- helytörténet	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolzano -- honismeret	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolzano -- honismeret -- 19-20. sz. -- fotóalbum	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bolzano -- Olaszország -- Németország hatása	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bombay (India) -- Social life and customs -- Fiction	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bonaire	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bonchida	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bone Cave (Pennsylvania)	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bonn	ELTE Auth, 151 , bab, UPD=Y
Bonn-Bad Godesberg	ELTE Auth, 4510 , bab, UPD=Y
Bonn -- Bildband	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bonn -- fotóalbum	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bonn -- Geschichte	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y
Bonn-Godesberg -- Bildband	ELTE Auth, 15100, bab, UPD=Y

A magyar bibliográfiai leírásokban az elsődleges, kitüntetett névforma a földrajzi hely nevének magyar nyelvű alakja. Például: *Magyarország*, *Európai Unió*, *Duna*, *Szent-péteri vár*. Amennyiben nincs magyar nyelvű alak, a szakirodalomban vagy a térképészeti gyakorlatban használatos névforma eredeti nyelvű változatát kell elsődleges formának tekinteni, az esetleges további névalakok pedig „lásd” típusú utalóval kapcsolódnak a kitüntetett alakhoz. Például: *Appenzell Ausserrhoden (kanton)*; *Büyükkçekmece*; *Cserkaszi*, utaló: *Черкаци* lásd *Cserkaszi*.

Homonim földrajzi nevek esetén az elsődleges alakot zárójelben kiegészítő elemek követik, melyek utalnak a típusára (pl. megye) vagy az igazgatási egységre, országra, melyben található. Például: *Balaton (tó)*, *Balaton (község)* (*Magyarország*), *Balaton (város)* (*Egyesült Államok*); *Westminster (kerület)* (*London*), *Westminster (város)* (*Egyesült Államok*).

Amennyiben több tagból áll a földrajzi név, a katalógusbeli rögzítés során a kitüntetett névalak egyes elemeinek sorrendje megegyezik a térképészeti gyakorlatban használt

név elemeinek sorrendjével. Ha valamilyen okból utaló is készítenőd, abban viszont már lehetséges a sorrend megcserélése. A földrajzi név felvételekor a rögzített alakra a névalak nyelvének megfelelő helyesírási szabályok érvényesek.

Névváltozás, több helység összeolvadása vagy helységek szétválása esetén a megelőző nevet (neveket) „lásd még” magyarázatos utalókkal kell összekapcsolni. Például: *Verőcsmaros (1974–1990)*, 1. utaló: *Verőcsmaros lásd előtte Kismaros*; 2. utaló: *Verőcsmaros lásd utána Kismaros*; 3. utaló: *Verőcsmaros lásd előtte Verőce*; 4. utaló: *Verőcsmaros lásd utána Verőce* (ti. a két település előbb összeolvadt, majd 1990-ben ismét szétvált).

A mai magyar helyesírástól eltérő, régies írásmódú névalakokról utalót lehet készíteni. Például: *Csopak*, utaló: *Chopok lásd Csopak*; *Örvényes*, utaló: *Wrmenes lásd Örvényes*.

A mai országhatáron kívül eső magyar települések esetében az 1913-ban törzskönyvezett településnevet kell kitüntetett névformaként kezelni. Amennyiben a feldolgozó könyvtár belső szabályai vagy a gyűjtőköre indokolja, az 1913-ban törzskönyvezett magyar alak mellett a mai hivatalos idegen nyelvű név is felvehető, de ekkor a két alakot az „előtte/utána” magyarázatos vagy „lásd még” típusú utalóval össze kell kötni. Például: *Hosszúmező*, 1. utaló: *Câmpulung (Máramaros megye) lásd Hosszúmező*, 2. utaló: *Câmpulung (Máramaros megye) utána: Câmpulung la Tisa*. 3. utaló: *Câmpulung la Tisa lásd Hosszúmező*.

A történelmi Magyarország határain kívüli földrajzi neveket – használatos magyar nyelvi alak hiányában – a mindenkori igazgatási gyakorlatban használt formában kell felvenni a katalógusokba. Például: *Eyjafjallajökull*, *Liverpool*, *Sorrento*.

Az igazgatási nevek rögzítésekor az országok és hasonló területek (államszövetségek, társult államok, külbirtokok, gyarmatok stb.) elsődleges, kitüntetett neve az ország nevének magyar nyelvű alakja lesz. Például: *Magyarország*, utalók: *Magyar Köztársaság lásd Magyarország*, *Magyar Népköztársaság lásd Magyarország*, *Magyar Királyság lásd Magyarország*. Hivatalos országnév hiányában a kitüntetett név az ország magyar nyelvű államneve lesz. Például: *Asszír Birodalom*, utaló: *Asszíria lásd Asszír Birodalom*; *Córdobai Kalifátus*.

Az országok nem minősülő igazgatási területek – a tagállamok, tartományok, megyék, gazdasági körzetek, természetvédelmi területek stb. – egységesített névalakjaként az igazgatási terület nevének magyar nyelvű vagy a magyar nyelvben meghonosított változatát kell felvenni. Például: *Pest-Pilis-Solt-Kiskun (vármegye) (1876–1950)*, 1. utaló: *Pest-Pilis-Solt (vármegye) (1876-ig) utána Pest-Pilis-Solt-Kiskun (vármegye) (1876–1950)*; 2. utaló: *Pest (megye) (1950-től) előtte Pest-Pilis-Solt-Kiskun (vármegye) (1876–1950)*, 3. utaló: *Bács-Kiskun (megye) (1950-től) előtte Pest-Pilis-Solt-Kiskun (vármegye) (1876–1950)*. Magyar nyelvű elnevezés hiányában a terület hivatalos nyelvű neve lesz a katalógusrekord. Például: *Vorarlberg (tartomány)*, *Yorkshire and the Humber (régión)*.

Amennyiben az egyértelmű azonosíthatóság megkívánja, a kitüntetett, elsődleges névalak mögé kiegészítő adatként zárójelben be kell írni az ország nevét. Például: *Delaware (county) (Egyesült Államok, Indiana)*, *Delaware (county) (Egyesült Államok, Iowa)*, *Delaware (county) (Egyesült Államok, Ohio)*, *Delaware (county) (Egyesült Államok, Pennsylvania)*.

A helységneveknek az integrált könyvtári rendszerbe való felvételekor a település kitüntetett neve a magyar vagy történetileg meghonosodott magyar név. Amennyiben ilyen nincsen, az elsődleges változat a hivatalos nyelvű településnév lesz. A helység hivatalos nyelvű nevééről, valamint a további hivatalos nyelvű nevekről „előtte/utána” magyarázatos

vagy „lásd még” típusú utalókat kell készíteni. Például: *Pilisszentkereszt*, utaló: *Mlynky lásd Pilisszentkereszt*; *Bolzano*, 1. utaló: *Bozen lásd Bolzano*, 2. utaló: *Balsan lásd Bolzano*.

Ha a könyvtár gyűjtőköre indokolja, a helységek névvel megkülönböztetett részei, a településrészek is felvehetők az integrált könyvtári rendszerbe. Ebben az esetben a kitüntetett névhez az „egésze” magyarázatos utalóval kapcsolódik annak a településnek a neve, amelyhez tartozik, fordítva pedig a „része” összekötő elemmel. Például: *Boldogkői vár*, utaló: *Boldogkői vár egésze Boldogkőváralja*; *Boldogkőváralja*, utaló: *Boldogkőváralja része Boldogkői vár*.

A természetföldrajzi helyek (tájak, szigetek, hegyek, völgyek, vizek stb.) elsődleges, kitüntetett neve a hely magyar nyelvű neve. A hely hivatalos nyelvű nevééről (neveiről) utaló(k) készül(nek). Például: *Rajna*, 1. utaló: *Rhein lásd Rajna*, 2. utaló: *Rhin lásd Rajna*, 3. utaló: *Rijn lásd Rajna*, 4. utaló: *Rhoi lásd Rajna*.

Amennyiben a természetföldrajzi helynek nincs hivatalos magyar nyelvű neve, a térképészeti gyakorlatban használt névformát kell leírni, illetve ennek hiányában a hely igazgatási hovatartozásának megfelelő, eredeti, hivatalos nyelvű nevét. Ha az egyértelmű azonosíthatóság megkívánja, a természetföldrajzi név zárójelben kiegészíthető a befoglaló ország nevével, illetve lokális kiterjedésű hely esetén a hozzá legközelebb eső település jelenkori nevével. Például: *Békás-patak (Magyarország)*, *Békás-patak (Románia)*.

A vonatkozó szabályozás szerint a földrajzi megjelölések hasonlóak a földrajzi nevekhez, de nem, vagy nem teljesen a földfelszín részleteinek azonosítására szolgálnak: lehetnek épületek és egyéb létesítmények (például: állomás, gát, ház), közlekedési létesítmények (például: utca, tér, vasútvonal), valamint egyéb, nem meggyökeresedett földrajzi nevek (például: homokgödör, telek, országhatár stb.). Például: *Balatonvilágos*, *Enying*, *Balatonfüred lehajtó*. *M7-es autópálya* ('az M7-es autópálya balatonvilágosi, enyingi, balatonfüredi lehajtója'); *Budapest. 5. kerület. Ferenciek tere*. *Ibolya Espresso*; *Veszprém (megye). 71. sz. főút (a 71-es sz. főút Veszprém megyei szakasza)*.

2.3. A testületi nevek feldolgozásának jellemzői. A személy- és földrajzi nevek mellett a testületi nevek feldolgozását is egy magyar szabvány, az 1983-ban megjelent MSZ 3440-3:1983 határozza meg. Definíciója szerint „testületnek minősül minden jogi személy, amelyet saját hivatalos név azonosít. Testületnek minősülnek – az egyéni kiállítások kivételével – a rendezvények (konferenciák, kiállítások stb.), ha hivatalos elnevezésüknek nyelvtanilag szerves része a rendezvény típusának megjelölése, vagy ha a rendezvény saját hivatalos nyelvű kiadványain a típusjelölő kifejezés és a rendezvény nevének többi eleme közti összetartozást más módon (például: tipográfiai megoldással) egyértelműen jelöli” (MSZ 3440-3:1983: 1).

A testületi nevekre vonatkozó terminológia szerint az elsődleges névváltozat az ún. egységesített név, „amelyen a testület a működését kifejti (amelyen magát saját hivatalos nyelvű kiadványain megnevezi), illetve amely néven a testületet a székhelyének (működési területének) megfelelő bibliográfiai gyakorlat számontartja” (MSZ 3440-3:1983: 2). Amennyiben van hivatalos magyar elnevezése, az lesz az elsődleges forma, az eltérő nyelvű alakokról pedig utalók készíthetők. Például: *Francia Idegenlégió*, 1. utaló: *Légion étrangère lásd Francia Idegenlégió*, 2. utaló: *French Foreign Legion lásd Francia Idegenlégió*, 3. utaló: *Fremdenlegion lásd Francia Idegenlégió*.

A személy- és földrajzi nevekhez hasonlóan a rögzítendő neveket mindig az adott adatbázis (bibliográfia, katalógus stb.) által használt írásrendszerben kell leírni, alanyesetben, a

testületi névhez hivatalos elnevezése szerint nem tartozó toldalékok nélkül. Az egységesített névalak nagybetűvel kezdődik, a többi az adott nyelv helyesírási szabályaival összhangban kell leírni. A szabályos névformától eltérő alakokról, állandósult rövidítésekről utalók készíthetők. Például: *Magyar Írószövetség*, utaló: *Írószövetség lásd Magyar Írószövetség*; *Magyar Nyelvtudományi Társaság*, utaló: *MNyT lásd Magyar Nyelvtudományi Társaság*.

6. ábra: Testületi nevek authority rekordjai

Magyar Alkoholizmus Elleni Állami Bizottság	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (Budapest)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állam- és Jogtörténeti Tudományos Diákkör	ELTE Auth, 4102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet	ELTE Auth, 11000, aab, UPD=Y
Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet (Budapest)	ELTE Auth, 1100 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet (Budapest) Geofizika Observatórium (Tihany)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest) Gazdaságföldtani Osztály	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest) Tudománytörténeti Gyűjtemény	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Földtani Intézet Déldunántúli Területi Földtani Szolgálat	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Földtani Intézet Környezetföldtani Osztály	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző (Budapest)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest) Főigazgatóság	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest) Igazgatóság	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest). Könyvtár	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (Budapest) Pszichológiai Laboratórium	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Hangversenyzenekar	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Népi Együttes	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Operaház (Budapest)	ELTE Auth, 1100 , aab, UPD=Y
Magyar Állami Operaház Erkel Színház	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztály	ELTE Auth, 1101 , aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak	ELTE Auth, 11000, aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak (Budapest) Déli Vasúti Műhely (Székesfehérvár)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak Debreceni Igazgatóság	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak História Munkabizottság	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak Szombathelyi Igazgatóság	ELTE Auth, 1100 , aab, UPD=Y
Magyar Államvasutak Vezérgazgatóság (Budapest)	ELTE Auth, 1102 , aab, UPD=Y
Magyar Állattenyésztők Szövetsége Állattenyésztés-történeti Bizottság	ELTE Auth, 11000, aab, UPD=Y

Ha a testület azonosíthatósága megkívánja, a testületi névhez kiegészítő adatok járulhatnak, melyeket a bibliográfia nyelvén, a névalak végén, zárójelben kell közölni. Ilyenek például a testület székhelye vagy működési területe, a főtestület neve vagy tisztségviselőjének neve, a megkülönböztető sorszáma és betűjele, a rendezvény vagy az alapítás éve. Például: *Eszterházy Károly Egyetem (Eger)*; *Balassi Intézet (Belgrád)*, *Balassi Intézet (Bécs)*, *Balassi Intézet (Berlin)*, *Balassi Intézet (Brüsszel)*; *Magyarország. Belügyminiszter (Kuncze Gábor)*, *Magyarország. Belügyminiszter (Pintér Sándor)*, *Magyarország. Belügyminiszter (Lampérth Mónika)*. Az egységesített névalak számelemeit a hivatalos elnevezéssel megegyezően arab vagy római számmal, illetve kiírva kell felvenni a katalógusba, a megkülönböztető szerepű sorszámokat és az évszámokat ellenben kötelező arab számokkal jelölni, a sorrendiséget, időszakosságot jelölő kifejezéseket (pl. *évi*) elhagyva. A sorszáma és évre, továbbá a testületek székhelyére vagy a rendezvény helyszínére vonatkozó információk kiegészítő adatként az egységesített név legvégére kerülnek, zárójelben. Amennyiben a helységnév a testületek nevének szerves része, csak akkor kell feltüntetni kiegészítő adatként, zárójelben, ha nélküle az egységesített névalak nem azonosítható

egyértelműen, illetve az egységesített névalak nem egyetlen, a testület típusát jelölő szó csupán. Például: *VI. Dialektológiai Szimpozion* helyett: *Dialektológiai Szimpozion (6.) (2015) (Szombathely)*; *84. World Library and Information Congress* helyett: *World Library and Information Congress (84.) (2018) (Kuala Lumpur)*; *Sziklakórház Atombunker Múzeum* helyett: *Sziklakórház Atombunker Múzeum (Budapest)*; *Arany János Társaság (Temesvár)*; *Arany János Társaság (Nagykőrös)*; *Eötvös Loránd Tudományegyetem* helyett: *Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)*; *Portsmouth Historic Dockyard* helyett: *Historic Dockyard (Portsmouth)*.

Nem tartoznak az egységesített névhez a hivatalos testületi név névkezdő névelői, a testületnek ajándékozott kitüntetések megnevezései, továbbá a tulajdonjogi formát jelölő kifejezések. Például: *The British Library* helyett: *British Library*; *A Holnap Iskolája Alapítvány* helyett: *Holnap Iskolája Alapítvány*; *A Prima díjas Magyar Állami Népi Együttes* helyett: *Magyar Állami Népi Együttes*; *Magyar Államvasutak Zrt.* helyett: *Magyar Államvasutak*.

Ha valamely testület neve személy- vagy földrajzi név, esetleg a testületi jellegre nem utaló kifejezés, az egységesített név zárójelben fel kell tüntetni a „testület” vagy „egyesület” kiegészítő adatot. Például: *Szent-Györgyi Albert Agóra (testület)*; *Tiszaszentimrei gyermekekért (egyesület)*; *Duna (egyesület)*; *Gyermekeinké a jövő (egyesület)*.

Az egyértelmű azonosíthatóság, valamint a pontos információfelvétel miatt a testületi nevek egységesített névalakjában a személy- és földrajzi neveknél gyakrabban jelennek meg kiegészítő elemek. Ezek rögzítési módja a következő elvek szerint valósítandó meg: 1. A kiegészítő elemek (például földrajzi nevek, dátumok, sorszámok) típusonként külön-külön zárójelbe kerülnek, az azonos egységek rögzítésekor az elválasztást szóközzel bevezetett pontosvessző jelzi. Például: *(95.) (2018) (Budapest ; London)*; *(2016 ; 2017) (Stockholm)*. 2. Ha a zárójelbe kerülő személy- vagy földrajzi név egyértelmű azonosíthatósága egy kiegészítő adat (például foglalkozás, város vagy államnév) felvételét teszi szükségessé, azt vessző választja el az elsődleges elemtől. Például: *(Boston, Dél-afrikai Köztársaság)*, vagy *(Boston, Massachusetts, Egyesült Államok)*, vagy *(Boston, New York, Egyesült Államok)*, vagy *(Boston, Egyesült Királyság)*, vagy *(Boston, Fülöp-szigetek)*, vagy *(Boston, Kanada)*. 3. Az egyéb névelem bevezetését pont előzi meg. Például: *Magyarország. Emberi Erőforrások Minisztériuma*; *Balatonkenese. Polgármesteri Hivatal*.

A testületek egységesített neve a hivatalos, teljes név, azonban ha működése során e hivatalos név helyett rendszeresen a rövidítését használja, az lesz az elsődleges névalak, s a hosszabb változatról utaló készül. Például: *Magyar Nemzeti Gasztronómiai Szövetség*, utaló: *MNGSZ lásd Magyar Nemzeti Gasztronómiai Szövetség*; de: *IFLA*, utaló: *International Federation of Library Associations and Institutions lásd IFLA*.

Ha a testületi névnek a közhasználatban meghonosodott rövidebb változata is van, e rövidebb forma is felvehető a könyvtári katalógusba, azonban készíteni kell egy elsődleges névváltozatra mutató utalót. Például: *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*, utaló: *Szabó Ervin Könyvtár lásd Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*.

Amennyiben több önálló, egyenrangú, akár külön-külön is hivatalos névnek tekinthető részből áll egy testületi név, az első szerint kell az egységesített névváltozatot megfogalmazni, de a második elemtől kezdődően utalók készíthetők. Például: *MTA Könyvtár és Információs Központ*, utaló: *MTA Információs Központ lásd MTA Könyvtár és Információs Központ*; *Színház- és Filmművészeti Egyetem (Budapest)*, utaló: *Filmművészeti Egyetem (Budapest) lásd Színház- és Filmművészeti Egyetem (Budapest)*.

Ha a testületnek több nyelven is van hivatalos neve, az elsődleges névalak többféle módon határozható meg. Ha van hivatalos magyar változat, az lesz az elsődleges. Például: *Romániai Magyar Demokrata Szövetség*, utaló: *Uniunea Democrată Maghiară din România* lásd *Romániai Magyar Demokrata Szövetség*; *Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet*, 1. utaló: *Maďarský osvetový inštitút na Slovensku* lásd *Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet*, 2. utaló: *Hungarian Cultural Institut in Slovakia* lásd *Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet*. Ha nincs hivatalos magyar név, a kitüntetett névalak az elsődlegesen, kiemelten használt nyelvű lesz. Például: *Toronto Public Library*, utaló: *Bibliothèque publique de Toronto* lásd *Toronto Public Library*; *Landesmuseum Zürich*, 1. utaló: *Swiss National Museum* lásd *Landesmuseum Zürich*, 2. utaló: *Musée national suisse* lásd *Landesmuseum Zürich*.

Az államhatalmi és államigazgatási szervek esetében az egységesített névalak a működési terület földrajzi nevével kezdődik, majd egy pontot követően egyéb névelemként az államhatalmi vagy államigazgatási szerv nevét kell beírni toldalékok nélkül, alanyesetben. Például: *Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium* helyett: *Magyarország. Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium*; *Ministry of Housing, Communities and Local Government* helyett: *Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága. Ministry of Housing, Communities and Local Government*, utaló: *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Ministry of Housing, Communities and Local Government* lásd *Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága. Ministry of Housing, Communities and Local Government*; *Balatonfüred Város Önkormányzata* helyett: *Balatonfüred. Önkormányzat*; *Budapest Főváros XV. kerület Rákospalota, Pestújhely, Újpalota Önkormányzat* helyett: *Budapest. XV. kerület. Önkormányzat*. Külképviselési szervek esetében rendszóként, első helyen a küldő ország szerepel, egyéb névelemként a külképviselési szerv neve, s kiegészítő adatként, zárójelben vehető fel a fogadó ország vagy székhely földrajzi neve. Például: *Magyarország Főkonzulátusa Isztambul* helyett: *Magyarország. Nagykövetség (Isztambul)*; *British Embassy Lisbon* helyett: *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Embassy (Lisbon)*.

Az alárendelt testületek egységesített névalakját annak függvényében kell meghatározni, hogy a nevük tartalmazza-e a főtestület nevét is. Ha igen, elég csak az altestületet feltüntetni, a főtestületről pedig utaló készítenőd. Például: *Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet* helyett: *Könyvtári Intézet (Budapest)*, utaló: *Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)*. *Könyvtári Intézet*; *Heim Pál Gyermekkorház Madarász Utcai Részleg* helyett: *Madarász utcai gyermekkorház (Budapest)*, utaló: *Heim Pál Gyermekkorház (Budapest)*. *Madarász utcai gyermekkorház*.

Az alárendelt testületi neveknél mind a fő-, mind az alárendelt testület nevét közölni kell tudományos akadémiák és felsőoktatási intézmények alárendelt szervezeti egységei (pl. intézetek, tanszékek, osztályok, titkárságok), továbbá valamely főtestületen belül működő bizottságok esetében. Például: *Magyar Könyvtárosok Egyesülete (Magyarország)*. *Tudományos és Szakkönyvtári Szekció*; *Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)*. *Egyetemi Hallgatói Szociális és Ösztöndíjbizottság*; *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (Budapest)*. *Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar*. Ha a fő- és alárendelt testület székhelye különbözik, kiegészítő információként hátravetett zárójelben mindkettő után feltüntetendő a földrajzi hely. Például: *Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)*. *Gothard Asztrófizikai Observatórium és Multidiszciplináris Kutatóközpont (Szombathely)*; *Szent István Egyetem (Gödöllő)*. *Tájépítészeti és Településtervezési Kar (Budapest)*.

A szervezeti hierarchiában fennálló többszörös alárendelés esetén a főbb testületektől az alsóbbak felé haladva kell elkészíteni az egységesített névalakot, az egyes elemek közé pontot rakva. Például: *Magyar Tudományos Akadémia (Budapest). Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Irodalomtudományi Intézet. Művészettörténeti Intézet; Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest). Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Kari Könyvtár és Gyógypedagógia-történeti Gyűjtemény.*

Ha a testület működése során megváltoztatja a nevét, az egységesített névalak megalkotása szempontjából új testületnek minősül, és ezért új egységesített névalakot kell készíteni. A régi és új testületi név közötti kapcsolatot magyarázatos, „előbb” vagy „utóbb” utalóval kell kifejezni. Például: *Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)*, 1. utaló: *előbb: Nagyszombati Jezsuita Egyetem*, 2. utaló: *előbb: Királyi Magyar Tudományegyetem*, 3. utaló: *előbb: Budapesti Tudományegyetem*, 4. utaló: *előbb: Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem*; s ugyanez visszafelé: *Nagyszombati Jezsuita Egyetem*, 1. utaló: *utóbb: Királyi Magyar Tudományegyetem*, 2. utaló: *utóbb: Budapesti Tudományegyetem*, 3. utaló: *utóbb: Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem*, 4. utaló: *utóbb: Eötvös Loránd Tudományegyetem*. Új testületnek minősül a testület akkor is, ha működése során megváltozik valamely kiegészítő adata (például egy konferencia sorszáma), valamelyik kötelező kiegészítő adat elnevezése (például a székhelye) vagy államigazgatási szerv esetén a működési területe (például egy minisztérium felelősségi köre).

3. Útban a névterek felé. A különböző magyarországi könyvtárak integrált könyvtári rendszereinek online katalógusát böngészve azonnal feltűnővé válik, hogy az országosan közös szabványok és földrajzi szabályzat ellenére is többféle módon oldják meg az egyes dokumentumok leírását. Ez az eltérés fakadhat például a bevezetésben említett különböző típusú katalogizálási rendszerek követéséből (HUNMARC, MARC21 stb.), a feldolgozó könyvtáros esetleges figyelmetlenségéből, továbbá a saját, intézményi szabályzatokhoz való igazodásból.

A tulajdonnevek rögzítésére vonatkozó magyar szabványok az 1970-es évek végétől az 1980-as évek közepéig jelentek meg, és közülük azóta csak a földrajzi nevekre vonatkozó lett alaposan átdolgozva. Ez az időszak a tömeges számítógépes feltárást megelőző cédulakatalógusok kora, melyben a gépi feldolgozással, annak lehetőségeivel és kényelmi megoldásaival érdemben még nem lehetett számolni. Az azóta végbement technikai fejlődés, az egymás adatbázisaival fennálló egyezés igénye és a külföldi katalógusok, adatbázisok felé nyitás előtérbe helyezi ezeknek a szabványoknak az aktualizálását a helyi szabályzatok szükségességének csökkentésére, továbbá a névterek létrehozását és használatuk mielőbbi bevezetését az összhang növelésére.

Források

- KSZ/5:2005 = *Földrajzi nevek, [!] mint adatbázisrekordok tárgyi hozzáférési pontjai*. Közread. Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 2005. 32 p.
- MSZ 3440-1:1983 = *A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Fogalommeghatározások*. Magyar Szabványügyi Hivatal, Budapest, 1983. 5 p.

- MSZ 3440–2:1979 = *A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Személyek nevei*. Magyar Szabványügyi Hivatal, Budapest, 1980. 32 p.
- MSZ 3440–3:1983 = *A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Testületek neve*. 2. kiadás. Magyar Szabványügyi Testület, Budapest, 2003. 28 p.
- MSZ 3440–4:1986 = *A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Címek*. Magyar Szabványügyi Hivatal, Budapest, 1986. 13 p.

Hivatkozott irodalom

- ASZALÓS KÁROLY et al. szerk. 2018. *ELTE EKSZ a tartalmi feltárás (tárgyszavazás) szabályzata*. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest.
- GYURICZA ANDREA – KASZA ZSÓFIA 2017. *MARC21. Magyar fordítás*. MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest. <https://doi.org/10.14755/MTAKIK.MARC21.2017>
- HORVÁTH PÉTER 2005. Az integrált könyvtári rendszer. In: HORVÁTH TIBOR – PAPP ISTVÁN szerk., *Könyvtárosok kézikönyve 4. Határterületek*. Osiris Kiadó, Budapest. 142–144.
- MEZŐ CSABA – SÁNDOR JUDIT – SZÉKELYNÉ TÖRÖK TÜNDE 2011. *Katalogizálási Segédlet. Aleph integrált könyvtári rendszer*. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest.
- RÁCZ ÁGNES 2003. A leíró katalogizálás művelete. In: HORVÁTH TIBOR – PAPP ISTVÁN szerk., *Könyvtárosok kézikönyve 2. Feltárás és visszakeresés*. Osiris Kiadó, Budapest. 261–295.

SZABÓ PANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9540-6374>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Egyetemi Könyvtár

PANNA SZABÓ, Rules of name management in Hungarian library processes

The paper describes the currently valid rules for recording proper nouns in Hungarian library cataloguing. For publications and manuscripts, the name types that must be recorded include, among others, authorship (name or organisational name), the place of publication (geographical name), personal and geographical names, and in the 'about' field event names and organisational names may be recorded. According to the rules of data processing, a distinction is made between description and classification, i.e. the name forms on the documents and the standardized name forms in descriptions. This latter type is regulated by Hungarian standards published between the end of the 1970s and the mid-1980s and a 2005 regulation. As these documents were made in the period of pre-computerized index cards, many libraries have created their own local rules for the present day. Technical development, the request for libraries to match their databases and the possibilities of turning to foreign catalogues put emphasis on the need for updating Hungarian standards and introducing so-called name spaces to ensure consistency.